

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

9 martie 2023 *

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 2008/48/CE – Contracte de credit pentru consumatori – Domeniu de aplicare – Dreptul de retragere – Articolul 14 alineatul (7) – Dispoziții naționale care stabilesc o perioadă de timp în care executarea contractului nu poate începe – Norme procedurale naționale care reglementează invocarea din oficiu și sancționarea de către instanța națională a încălcării unor astfel de dispoziții – Articolul 23 – Sancțiuni efective, proporționale și disuasive”

În cauza C-50/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris, Franța), prin decizia din 16 decembrie 2021, primită de Curte la 25 ianuarie 2022, în procedura

Sogefinancement SAS

împotriva

RW,

UV,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din doamna K. Jürimäe, președintă de cameră, și domnii M. Safjan (raportor), N. Piçarra, N. Jääskinen și M. Gavalec, judecători,

avocat general: doamna L. Medina,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Sogefinancement SAS, de S. Mendès-Gil, avocat;
- pentru guvernul francez, de A.-L. Desjonquères și N. Vincent, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: franceza.

- pentru guvernul finlandez, de A. Laine, în calitate de agent;
 - pentru Comisia Europeană, de G. Goddin și N. Ruiz García, în calitate de agenți,
- având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatei generale, pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 23 din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Sogefinancement SAS, pe de o parte, și RW și UV, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de plată a soldului rămas de rambursat pentru un credit personal care le fusese acordat de Sogefinancement.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Considerentele (9) și (10) ale Directivei 2008/48 sunt redactate după cum urmează:
 - „(9) O armonizare completă este necesară pentru a se asigura tuturor consumatorilor din Comunitate un nivel ridicat și echivalent de protecție a intereselor lor și pentru crearea unei veritabile piețe interne. În consecință, nu ar trebui să se permită statelor membre să mențină sau să introducă alte dispoziții de drept intern decât cele prevăzute de prezenta directivă. Când astfel de dispoziții armonizate nu există, statele membre ar trebui să dispună în continuare de libertatea de a menține sau introduce dispoziții legale naționale. [...]
 - (10) Definițiile cuprinse în prezenta directivă stabilesc domeniul de aplicare al armonizării. În consecință, obligația impusă statelor membre de a pune în aplicare dispozițiile prezentei directive ar trebui să fie limitată la domeniul de aplicare al acesteia, conform definițiilor menționate. [...]
- 4 Articolul 14 din directiva menționată, intitulat „Dreptul de retragere”, prevede:
 - „(1) Consumatorul are la dispoziție un termen de paisprezece zile calendaristice în care se poate retrage din contractul de credit fără a invoca motive.
[...]
 - (7) Prezentul articol nu aduce atingere niciunei norme din legislația națională care stabilește o perioadă de timp în care executarea contractului nu poate începe.”

- 5 Articolul 22 din această directivă, intitulat „Armonizarea și natura imperativă a prezentei directive”, prevede la alineatul (1):

„În măsura în care prezenta directivă conține dispoziții armonizate, statele membre nu pot menține sau introduce în legislația lor națională dispoziții diferite față de cele stabilite de prezenta directivă.”

- 6 Articolul 23 din directiva menționată, intitulat „Sancțiuni”, prevede:

„Statele membre stabilesc normele de sancționare aplicabile în cazul încălcării dispozițiilor de drept intern adoptate în temeiul prezentei directive și întreprind toate măsurile necesare pentru a asigura că acestea sunt aplicate. Aceste sancțiuni trebuie să fie eficiente, proporționale și cu efect de descurajare.”

Dreptul francez

- 7 Articolul L. 311-14 din code de la consommation (Codul consumului), în versiunea anterioară datei de 1 iulie 2016 (denumit în continuare „Codul consumului”), prevedea:

„În termen de șapte zile de la acceptarea contractului de către debitor, nicio plată, indiferent de formă sau de titlu, nu poate fi efectuată de creditor către debitor sau în numele acestuia, nici de debitor către creditor.

În același termen, debitorul nu poate să facă, în temeiul operațiunii în cauză, nicio depunere în favoarea creditorului sau în contul acestuia.

În cazul în care debitorul semnează o autorizare de debitare a contului său bancar, validitatea și punerea sa în aplicare sunt condiționate de cele ale contractului de credit.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 8 La 5 noiembrie 2011, Sogefinancement a încheiat cu RW și UV un contract de credit de consum în valoare de 15 362,90 euro, rambursabil în 84 de rate lunare (denumit în continuare „contractul de credit în cauză”). La 20 octombrie 2015, părțile au convenit asupra unei reeșalonări a datoriei.
- 9 Sesizat de Sogefinancement cu o acțiune având ca obiect principal obligarea lui RW și a lui UV la plata soldului rămas de rambursat, tribunal d’instance du Raincy (Tribunalul de Primă Instanță din Raincy, Franța), prin hotărârea din 25 ianuarie 2018, i-a obligat pe aceștia la rambursarea soldului aferent unicului capital perceput, declarând nulitatea contractului de credit în cauză. În acest scop, instanța menționată a invocat din oficiu un motiv întemeiat pe încălcarea articolului L. 311-14 din Codul consumului, constatând că, contrar celor prevăzute de această dispoziție de ordine publică națională, fondurile care făceau obiectul contractului de credit în cauză fuseseră puse la dispoziția lui RW și a lui UV la mai puțin de șapte zile de la acceptarea ofertei de împrumut.
- 10 Sogefinancement a declarat apel împotriva acestei hotărâri la instanța de trimitere, și anume cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris, Franța), susținând, pe de o parte, că nulitatea contractului de credit în cauză nu poate fi invocată din oficiu după împlinirea termenului de prescripție de cinci ani la care ar fi supuși consumatorii înșiși pentru a solicita anularea unui asemenea contract. Pe de altă parte, această societate apreciază că numai o parte se poate prevala de nulitatea unui contract în temeiul unei dispoziții de ordine publică națională.

- 11 Observând că articolul L. 311-14 din Codul consumului se înscrie în cadrul posibilității acordate statelor membre la articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48, instanța de trimitere amintește în special că, potrivit jurisprudenței Curții, stabilirea unor termene de prescripție adecvate poate fi admisă în măsura în care urmărește să împiedice posibilitatea de a repune în discuție pe termen nelimitat un contract și ține seama, astfel, de principiul securității juridice.
- 12 De asemenea, aceasta consideră că anularea contractului de către instanță în lipsa unei cereri sau a unei achiesări la o astfel de anulare din partea consumatorului ar putea aduce atingere principiului disponibilității, care s-ar opune ca instanța să creeze o cerere reconvențională, precum și principiului securității juridice individuale și colective.
- 13 În aceste condiții, cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Principiul efectivității sancțiunii care rezultă de la articolul 23 din Directiva [2008/48] se opune, având în vedere principiile securității juridice și autonomiei procedurale a statelor, ca instanța să poată invoca din oficiu o dispoziție de drept intern rezultată de la articolul 14 din directiva citată anterior și sancționată în dreptul intern cu nulitatea contractului, în afara termenului de prescripție de cinci ani oferit consumatorului pentru a solicita pe cale de acțiune sau de excepție nulitatea contractului de credit?
- 2) Principiul efectivității sancțiunii care rezultă de la articolul 23 din Directiva [2008/48] se opune, având în vedere principiile securității juridice și autonomiei procedurale a statelor și principiul disponibilității, ca instanța să poată pronunța nulitatea contractului de credit după ce a invocat din oficiu o dispoziție de drept intern rezultată de la articolul 14 din directiva citată anterior, fără ca consumatorul să fi solicitat sau cel puțin să fi achiesat la o asemenea anulare?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitate

- 14 Atât guvernul francez, cât și Comisia Europeană au îndoeli în ceea ce privește admisibilitatea întrebărilor preliminare.
- 15 Mai întâi, guvernul francez consideră că articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48 nu prevede nicio normă materială referitoare la contractele de credit pentru consumatori și că articolul L. 311-14 din Codul consumului nu poate fi calificat, în consecință, drept dispoziție națională „adoptată în temeiul” Directivei 2008/48, în sensul articolului 23 din aceasta. În aceste condiții, întrebările preliminare nu ar urmări decât să tranșeze conflictul normativ care ar opune diferitele norme de drept național referitoare la prescripție și la funcția de judecător național pe care instanța de trimitere trebuie să le aplice în cauza principală.
- 16 În această privință trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită la articolul 267 TFUE, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. În

consecință, în cazul în care întrebările adresate privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 14 iulie 2022, Volkswagen, C-134/20, EU:C:2022:571, punctul 56 și jurisprudența citată).

- 17 Rezultă că întrebările privind dreptul Uniunii beneficiază de o prezumție de relevanță. Curtea poate refuza să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (Hotărârea din 14 iulie 2022, Volkswagen, C-134/20, EU:C:2022:571, punctul 57 și jurisprudența citată).
- 18 Or, situația este diferită în speță.
- 19 Astfel, întrebările preliminare implică precizarea domeniului de aplicare al articolului 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48, pentru a stabili dacă normele procedurale naționale care reglementează invocarea din oficiu și sancționarea de către instanța națională a încălcării de către creditor a unei dispoziții naționale adoptate sau menținute în exercitarea prerogativei pe care această dispoziție o recunoaște statelor membre intră în domeniul de aplicare al directivei respective. În acest context, problema domeniului de aplicare care trebuie recunoscut articolului 14 alineatul (7) menționat nu constituie o problemă ipotetică sau fără nicio legătură cu soluționarea litigiului principal.
- 20 În continuare, guvernul francez observă că părțile nu sunt de acord cu privire la data exactă a punerii la dispoziție a sumei împrumutate în temeiul contractului de credit în cauză, astfel încât ar exista o incertitudine cu privire la respectarea termenului impus la articolul L. 311-14 din Codul consumului în cauza principală. În funcție de data pe care o va reține în cele din urmă instanța de trimitere, interpretarea solicitată de aceasta s-ar putea dovedi, așadar, ipotetică.
- 21 Or, deși instanța de trimitere nu s-a pronunțat cu privire la data punerii la dispoziție a sumei împrumutate în temeiul contractului de credit în cauză, prezumția de relevanță de care beneficiază întrebările preliminare, conform jurisprudenței amintite la punctul 17 din prezenta hotărâre, nu poate fi răsturnată de simpla împrejurare că, în speță, una dintre părțile din litigiul principal contestă acest fapt, a cărui existență trebuie verificată de instanța de trimitere, iar nu de Curte [a se vedea în acest sens Hotărârea din 1 octombrie 2020, A (Publicitatea și vânzarea de medicamente online), C-649/18, EU:C:2020:764, punctul 44 și jurisprudența citată].
- 22 În sfârșit, Comisia apreciază că a doua întrebare pare ipotetică, RW și UV indicând în mod explicit că au achiesat la anularea contractului de credit în cauză.
- 23 În această privință, este suficient să se constate că eventuala achiesare nu poate face ca a doua întrebare să fie ipotetică. Astfel, instanța de trimitere este, conform jurisprudenței amintite la punctul 16 din prezenta hotărâre, singura în măsură să aprecieze eventuala incidență a acestei împrejurări atât asupra necesității unei decizii preliminare, cât și asupra relevanței întrebării în cadrul controlului pe care este chemată să îl exercite în ceea ce privește hotărârea prin care instanța inferioară a invocat din oficiu și a sancționat încălcarea articolului L. 311-14 din Codul consumului.
- 24 În aceste condiții, întrebările preliminare sunt admisibile.

Cu privire la fond

- 25 Prin intermediul celor două întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dispozițiile coroborate ale articolului 14 alineatul (7) și ale articolului 23 din Directiva 2008/48, interpretate în lumina principiului efectivității, trebuie interpretate în sensul că încălcarea de către creditor a unei dispoziții naționale care prevede o perioadă de timp în care executarea contractului de credit nu poate începe trebuie, pe de o parte, să poată fi invocată din oficiu de instanța națională, independent de o normă națională de prescripție de cinci ani, și, pe de altă parte, să poată fi sancționată de această instanță pe calea anulării contractului de credit independent de o normă națională care condiționează o asemenea anulare de o cerere sau cel puțin de achiesarea consumatorului în acest sens.
- 26 Pentru a răspunde la aceste întrebări, trebuie să se verifice în prealabil dacă o dispoziție a unui stat membru precum articolul L. 311-14 din Codul consumului, a cărui adoptare sau menținere este permisă de articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48, intră în domeniul de aplicare al acestei directive. Astfel, numai cu această condiție normele procedurale naționale care reglementează invocarea din oficiu și sancționarea de către instanța națională a încălcării de către creditor a unei asemenea dispoziții ar trebui să îndeplinească cerințele care decurg din directiva menționată.
- 27 În această privință, pe de o parte, din articolul 22 alineatul (1) din Directiva 2008/48, interpretat în lumina considerentelor (9) și (10) ale acesteia, reiese că, în ceea ce privește contractele de credit care intră în domeniul de aplicare al directivei menționate, aceasta prevede o armonizare completă și, astfel cum rezultă din titlul respectivului articol 22, prezintă un caracter imperativ. Rezultă că, în domeniile vizate în mod specific de armonizare, statele membre nu sunt autorizate să mențină sau să introducă în legislația lor națională dispoziții diferite față de cele prevăzute de aceeași directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 iulie 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punctul 38).
- 28 Pe de altă parte, articolul 14 din Directiva 2008/48 prevede condițiile și modalitățile de exercitare a dreptului consumatorului de a se retrage după încheierea unui contract de credit, precizând totodată, la alineatul (7), că dispozițiile acestui articol nu aduc atingere niciunei norme din legislația națională care stabilește o perioadă de timp în care executarea contractului nu poate începe.
- 29 Or, lăsând statelor membre posibilitatea de a adopta sau de a menține dispoziții care stabilesc un termen înainte de expirarea căruia executarea contractului nu poate începe, utilizarea sintagmei „nu aduc atingere” la articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48 implică faptul că armonizarea completă și imperativă pe care o efectuează această directivă în domeniul dreptului de retragere al consumatorului nu cuprinde modalitățile de începere a executării unui contract de credit și în special de punere la dispoziție a fondurilor debitorului.
- 30 În consecință, articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48 se limitează la a recunoaște posibilitatea pe care o au statele membre de a prevedea dispoziții care stabilesc o perioadă de timp în care executarea unui contract de credit nu poate începe, în afara cadrului regimului prevăzut de această directivă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 20 noiembrie 2014, Novo Nordisk Pharma, C-310/13, EU:C:2014:2385, punctele 25 și 29, precum și Hotărârea din 19 noiembrie 2019, TSN și AKT, C-609/17 și C-610/17, EU:C:2019:981, punctul 49).

- 31 De asemenea, adoptarea sau menținerea unei dispoziții naționale în temeiul articolului 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48 nu este susceptibilă nici să afecteze sau să limiteze exercitarea efectivă de către consumator a dreptului de retragere de care dispune în temeiul acestui articol 14, nici să aducă atingere altor dispoziții ale directivei menționate, coerenței sale sau obiectivelor pe care aceasta le urmărește (a se vedea prin analogie Hotărârea din 20 noiembrie 2014, *Novo Nordisk Pharma*, C-310/13, EU:C:2014:2385, punctele 28 și 31, precum și Hotărârea din 19 noiembrie 2019, *TSN și AKT*, C-609/17 și C-610/17, EU:C:2019:981, punctul 51). Simpla împrejurare că încălcarea de către creditor a unei astfel de dispoziții naționale poate priva consumatorul de protecția conferită de dreptul național nu are incidență în această privință.
- 32 Rezultă din cele ce precedă că, atunci când statele membre prevăd, în exercitarea posibilității pe care le-o recunoaște articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48, dispoziții care stabilesc o perioadă de timp în care executarea contractului de credit nu poate începe, normele procedurale naționale care reglementează invocarea din oficiu și sancționarea de către instanța națională a încălcării de către creditor a unor astfel de dispoziții intră în competența reținută de statele membre, fără a fi reglementate de această directivă și fără a intra în domeniul de aplicare al acesteia [a se vedea prin analogie Hotărârea din 19 noiembrie 2019, *TSN și AKT*, C-609/17 și C-610/17, EU:C:2019:981, punctul 52, precum și Hotărârea din 10 iunie 2021, *Land Oberösterreich* (Ajutor pentru locuință), C-94/20, EU:C:2021:477, punctul 47].
- 33 În aceste condiții, pe de o parte, nu este necesar să se aprecieze dacă principiul efectivității se opune unor norme procedurale naționale care reglementează invocarea din oficiu de către instanța națională a încălcării de către creditor a unei dispoziții de drept național care ține de posibilitatea dată statelor membre la articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48. Pe de altă parte, o asemenea dispoziție de drept național nu poate fi privită ca fiind „adoptată în temeiul” directivei menționate, în sensul articolului 23 din aceasta, astfel că nu este necesar ca acest articol să fie interpretat pentru a stabili dacă se opune regimului sancțiunilor aplicabile în cazul încălcării dispoziției de drept național menționate.
- 34 Având în vedere aceste motive, se impune să se răspundă la întrebările adresate că articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că normele procedurale naționale care reglementează invocarea din oficiu și sancționarea de către instanța națională a încălcării de către creditor a unei dispoziții naționale care prevede o perioadă de timp în care executarea contractului de credit nu poate începe nu intră în domeniul de aplicare al acestei directive.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 35 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Articolul 14 alineatul (7) din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului

trebuie interpretat în sensul că

normele procedurale naționale care reglementează invocarea din oficiu și sancționarea de către instanța națională a încălcării de către creditor a unei dispoziții naționale care prevede o perioadă de timp în care executarea contractului de credit nu poate începe nu intră în domeniul de aplicare al acestei directive.

Semnături